

Bukač velký /*Botaurus stellaris*/. Foto dr. P. Macháček

Hnízdní hustota pěnkavy obecné (*Fringilla coelebs*) v průběhu trvání 23 let staré jabloněvé výsadby

Karel Prskavec

Osídlování jednotlivých biotopů hnízdicími páry ptactva je ovlivňováno mnoha faktory. V ovocných výsadbách, jak uvádí ZWYGART (1984), to může být pěstitelský tvar stromů (vysokokmen, zákrsek, větveno) a dokonce samotná odrůda. Na hustotu osídlení má též vliv i okolí výsadby. RODE (1982) uvádí ze sledování v NDR, že v ovocných výsadbách poblíž lesa dochází k většímu obsazování hnízdních budek doupními druhy, než ve výsadbách v polích. Zdá se však, že u volně hnízdicích druhů je tomu právě naopak (PRSKAVEC 1983). Ve výsadbách v polích, kde jsem zjistil výrazně větší hnízdní hustotu, dochází zvláště u pěnkavy obecné s dostupujícími stáří výsadby k jejímu neustálému zvyšování. Protože jsem měl z této výsadby údaje o hnízdění z dřívějších let a zajímal mě vývoj početnosti hnízdicích párů, pokračoval jsem ve sledování této výsadby i v dalších letech.

Materiál a metoda

Studium hnízdní hustoty pěnkavy obecné bylo děláno v 7 ha velké výsadbě plošně tvarovaných jabloní na středně vzrůstných pednožích. Výsadba, v níž byla zastoupena rozptýlené na celé ploše 6 odrůd, se nacházela v polích. V sousedství byly asi o deset let mladší jabloněvé sady. Sledování jsem měl metodou přímého vyhledávání hnízd, a sice v období prvního hnízdění. Místa hnízdění jsem zakresloval do plánu výsadby. Se sledováním jsem začal v roce 1973, kdy výsadba byla jedenáct let stará. Od třináctého roku stáří byla v této výsadbě aplikována usměrněná chemická ochrana před strupovitostí a živočišnými škůdci (SEIDL 1982). Ve všech sledovaných letech byl zaznamenán počet hnízd včetně hnízd zničených. Uváděné počty hnízd mohou proto obsahovat i náhradní hnízdění.

Výsledky a diskuse

Počty zjištěných hnízd v jednotlivých letech jsou shrnuty v tabulce č. 1. Zde je vidět, že k obsazení jedním hnízdicím párem došlo v jedenáctém a dvanáctém roce stáří výsadby. Při pozdějších pozorováních jiných jabloněvých výsadb byla zjištěna první hnízdění i v devátém roce stáří. Po patnáctém roce se ve sledované výsadbě začal počet hnízd rychle zvyšovat, ale zároveň začalo docházet i k velkým ztrátám při hnízdění, kdy z neznámých příčin byla některá hnízda zcela zničena. V devatenáctém roce bylo dokonce 13 neúspěšných hnízdění. To pravděpodobně je příčinou náhlého vzestupu počtu hnízd ze 13 ti na 19, protože šlo zřejmě z velké části o hnízda náhradní. Od

devatenáctého roku stáří výsadby zde došlo k ustálení celkové počtu v průměru 18,6 hníz, tj. v přepočtu 26,6 hníz na 10 ha.

Bylo zjištěno, že vzdálenosti mezi hnízdy se v jednotlivých letech pohybovaly od 40 do 60 m. Výjimečně byly zjištěny vzdálenosti 21 a 23 m. Tyto údaje jsou brány mezi takovými hnízdy, u kterých aspoň zčásti probíhale souběžné hnízdění a nemohle jít o náhradní hnízda stejného páru.

Sledováním se též potvrdily výsledky ZWAYGARTA (1984), tj. že na osídlování ovesných výsadeb má vliv i samotná odrůda. V tabulce č. 2 uvádím počty hníz, která byla nalezena na stromech jednotlivých odrůd za posledních pět let. Nápadně malé obsazení je u odrůdy Golden delicious, kde připadá 1 hnízdo v průměru na 1 773,3 stromů. Největší obsazení, v průměru 1 hnízdo na 282,8 stromů je u odrůdy James Grieve, která svým větvením tvoří hustší koruny stromů.

Souhrn:

V jablonové výsadbě, umístěné v polích byla každoročně od jedenáctého roku jejího stáří sledována hnízdní hustota pěnkavy obecné (*Fringilla coelebs*). Ukázala se, že k osídlování hnízdicími páry zde došlo v jedenáctém roce stáří výsadby. Po patnáctém roce stáří výsadby se počet hníz rychle zvyšoval. K ustálení počtu hníz v průměru 26,6 na 10 ha (včetně hníz zničených) došlo od devatenáctého roku stáří. Nejmenší vzdálenosti mezi hnízdy se v jednotlivých letech pohybovaly od 40 do 60 m, výjimečně 21 m a 23 m.

Sledování potvrdilo různou preferenci ptactva jednotlivých odrůd při jejich volbě místa hnízdění. Ze šesti odrůd, které byly ve výsadbě zastoupeny, měla výrazně nejmenší obsazení odrůda Golden delicious a největší James Grieve.

Z průběhu pozorování dále vyplývá, že hnízdní hustota ptactva se v určitém stáří výsadby může rychle zvyšovat a proto při posuzování osídlení jednotlivých biotopů, zvláště jejich hnízdní density, je třeba brát i tento faktor v úvahu.

Zusammenfassung:

Auf einer Apfelbaumplantage wurde die Besiedlungsdichte des Buchfinken (*Fringilla coelebs*) beobachtet. Zur Besiedlung kam es im elften Jahr nach der Anpflanzung der Bäume, und die Besiedlungsdichte wuchs jährlich. Die höchste - Durchschnitt 26,6 Nester pro 10 Hektar - wurde 19 Jahre nach Anlegung der Plantage erreicht. Zugleich wurde verfolgt, welchen Apfelbaum-sorten beim Brüten der Vorzug gegeben wurde.

Literatura:

- Prskavec, K. : Hnízdění ptactva v intenzivních výsadbách jabloní. Sb. Východočeské pobočky ČSOS, 1983, IV. s. 57 - 62
- Rode, H. : Zur Ausiedlung von Höhlenbrütenden Singvögeln in Anlagen des Intensivobstbaus der DDR. Arch. Gartenbau, Berlin 30, 1982 s. 39 - 61
- Seidl, V. a kol. : Usměrněná (cílená) chemická ochrana intenzivních výsadeb jabloní proti strupovitosti a živočišným škůdcům. Metodiky pro zavádění výsledků výzkumu do zemědělské praxe, č. 26, 1982, 25 s.
- Zwygart, D. : Die Vogelwelt des Kantons Thurgau in Nieder- und Hochstammbstskulturen. Schweiz. Zeitschrift für Obst- und Weinbau 120, 1984: 308 - 318

Adresa autora:

Karel Prskavec
Maixnerova 868
508 01 Hořice

Tabulka 1

Počet hnízdění (A = úspěšných, B = neúspěšných) u pěnkavy ob. zjištěných v jedenáctém až třináctém roce stáří, v sedmihektarové jablonové výsadbě

Rok sledování		1973	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85
Stáří výsadby		11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.
Počet hnízdění	A	1	1	2	3	4	6	10	9	6	12	13	13	12
	B	0	0	0	0	0	2	1	4	13	7	4	7	6
		1	1	2	3	4	8	11	13	19	19	17	20	18

Tabulka 2

Počet hnízd pěnkavy ob. zjištěných na jednotlivých odrůdách jabloní v letech 1981 - 1985 a přepočet stromů připadající na jedno hnízdo

Odrůda	Počet stromů ve výsadbě	Počet hnízd v roce					Počet stromů připadající na 1 hnízdo	
		1981	1982	1983	1984	1985		
Ontario	902	1	6	2	3	2	2,8	322,1
James Grieve	1640	6	5	7	6	5	5,8	282,8
Boskopské	1640	3	4	4	4	7	4,4	372,7
Golden del.	1064	1	-	-	1	1	0,6	1773,3
Starkrimson	1120	4	2	3	4	3	3,2	350,0
Farména zl.	560	4	2	1	2	-	1,8	311,1

Hnízdění krkavců velkých (Corvus corax) u Hradce Králové

Jiří Zajíc

Zahnízdění v okolí Hradce Králové je dalším dokladem o šíření druhu do oblasti původního hnízdního výskytu (KOKEŠ 1980, HUDEC et al. 1983, ŠPINAR 1985, VODÁK 1980). V zimě 1984/85 byly pozorovány 3 ex. u Lochenic (DUSÍK ad verb.) a 2 ex. jihovýchodně od Bělečka při přeletu paseky v lesní části zvané Přím (LNĚNIČKOVÁ ad verb.). Druhé pozorování může mít vztah k dalšímu hnízdu z roku 1985 od Týniště n. Orli. (RYBKÁ in litt.), kde byli krkavci pozorováni již v zimě 1983/84. V dubnu 1986 pozoroval krkavce i u Hrádku u Mechanic DUSÍK (ad verb.).

Prostředí

Mírně zvlněná krajina (240 - 280 m n. m.) nedaleko údolní nivy řeky Orlice, nespojitě lesní porosty o různé výměře obklopené intenzivně zemědělsky obhospodařovanými poli (s porosty obilnin, v menší míře víceletých píceňin), na malé výměře jsou trvalé luční porosty, což nekoresponduje zcela s charakteristikou uváděnou HUDEM et al. (1983).

Hnízdní biotop

V roce 1985 zahnízdili krkavci u Blešna v malém lesíku o rozloze okolo 8 ha, pokrývajícím vršek kopce (cca 270 m n. m.) v 60 - 80 let starém porostu s dominantním zastoupením borovice, dubu a smrku. Hnízdní strom se nacházel na mírném svahu s JV expozicí. V roce 1986 posunul pár své hnízdiště o 1,5 km na východ od lesního komplexu o rozloze okolo 100 ha mezi Nepsacím a Libranticím. Okolí hnízda tvořil 80 - 100 let starý porost borovic, smrků, modřínů a dubů s vtrousenými habry, brízami a buky. Hnízdní strom byl umístěn na rovině, v severozápadním cípu lesa asi 150 m od okraje.

Obsazování hnízdiště

Hlasové projevy zaslechnuty v roce 1986 23. ledna, 6. 2. 1986 byl pozorován tok v letu.

Hnízdo

V obou letech byla hnízda umístěna na borovici značně vysoko (1985: odhadem - přes 20 m, 1986: změřeno - 24,5 m). Příčná kontrola hnízda byla provedena jen v roce 1986. V roce 1985 bylo hnízdění sledováno vizuálně ze země třídřem. Nošení materiálu bylo pozorováno 21. 2. 1986, 26. 2. 1986 bylo nalezeno již dohotovené hnízdo. Hnízda byla umístěna těsně k kmeni, v